

13 iunie 2018

FLD nr. 164

Curtea Constituțională a Republicii Moldova

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
mun. Chișinău, MD-2004, Republica Moldova

SESIZARE

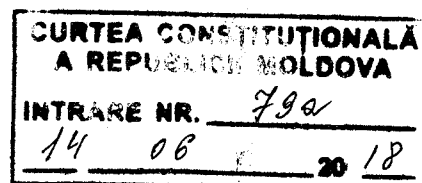
prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. c) din Legea nr. 317/1994
cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. c) și 39
din Codul Jurisdicției Constituționale nr.502/1995

**privind exercitarea controlului constituționalității sintagmelor „sau dacă
persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală
sînt la curent cu infracțiunea pe care a săvîrșit-o” din alin.(4) al art.325 –
Coruperea activă, alin.(4) al art.326 –Traficul de influență, și alin.(4)
al art.334 – Darea de mită din Codul Penal al Republicii Moldova
(absolvirea totală de răspundere penală a autodenunțătorului)**

Deputați în Parlament

T. Deliu
M. Liobanu
Carp Lilian

(Handwritten signatures)

I. Autorii sesizării

Deputați în Parlament: **Tudor Deliu, Maria Ciobanu, Lilian Carp**

Republica Moldova, MD-2073, mun. Chișinău,

bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, nr.105, bir. 301

tel.: 022 820 383, www.parlament.md, www.pldm.md

II. Obiectul sesizării

1. Prin prezenta sesizare, se solicită respectuos exercitarea controlului de constituționalitate a următoarei sintagme „*sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sînt la curent cu infracțiunea pe care a săvîrșit-o (săvîrșită de ea)*” din alin.(4) al art.325, alin.(4) al art.326 și alin.(4) al art.334 din Codul Penal al Republicii Moldova (în continuare – „normele contestate”).
2. În linii generale, esența sesizării constă în obiecțiile de neconstituționalitate față de *liberarea / absolvirea totală de răspundere penală* a celor persoane care comit acte de corupție grave și care s-au autodenunțat organelor de drept (în speță fiind vorba despre componentele de infracțiune ale coruperii active, traficului de influență și darea de mită).
3. Potrivit Codului de Procedură Penală (art.262 alin.(1) pct.3) și art.264 alin.(1)), **autodenunțarea este una din modalitățile de sesizare a organului de urmărire penală și reprezintă înștiințarea benevolă făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvîrșirea de către ea a unei infracțiuni în cazul în care organele de urmărire penală nu sînt la curent cu această faptă.**
4. Raportând definiția legală a autodenunțului la obiectul sesizării, putem defini că autodenunțul reprezintă situația în care o persoană, care a săvîrșit o infracțiune de corupție, dorește să beneficieze de circumstanțe de atenuare sau de exonerare totală a răspunderii penale, în condițiile legii, și anunță autoritățile judiciare despre comiterea infracțiunii, înainte ca acestea din urmă să fi aflat din alte surse.
5. În practică, un astfel de motiv de sesizare a organului de urmărire penală se întâlnește rar și constituie de obicei cazuri excepționale, ținînd cont că infractorii încearcă să ascundă faptele lor și să se sustragă de la răspundere penală. Or, circumstanțele care îl pot influența pe făptuitor ca el să se autodenunțe în săvîrșirea infracțiunilor în cauză nu întotdeauna sunt de bună credință. În cele mai dese cazuri, făptuitorii încearcă să ducă în eroare organele de urmărire penală din diferite motive, cum ar fi de exemplu: să ascundă o infracțiune mai gravă săvîrșită de el; să defere justiției o altă persoană care a săvîrșit aceeași sau o infracțiune similară, sau a fost complice cu el; din diferite alte motive (interes personal (răzbunare, asigurarea unei tăceri etc.) sau material, existența unor promisiuni sau a unor sentimente afective față de persoana dată, omisiuni legislative care favorizează făptuitorul să fie eliberat de răspundere penală etc.).
6. Respectiv, din punctul nostru de vedere, autodenunțul pentru infracțiunile de corupere activă, trafic de influență și dare de mită, așa cum sunt acestea actualmente reglementat de

lege, comportă vicii de constituționalitate deoarece **dispozițiile criticate încalcă prevederile constituționale ale art.16 din Constituție referitor la egalitatea cetățenilor în fața legii și autorităților publice**, precum și principiul proporționalității.

7. Or, normele contestate consacră posibilitatea absolvirii de pedeapsă totală numai pentru mituitor sau numai pentru o categorie de infractori, care la rândul său au comis infracțiuni grave de corupție. Astfel, deși contribuie la furnizarea unor informații esențiale organelor de urmărire penală, autodenunțătorului îi este aplicat un tratament juridic diferit, cu toate că această situație nu-și găsește justificare în exigențele constituționale consacrate de art.16 alin.(2) din Constituție potrivit căruia „**Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială**”.

III. Expunerea pretinselor încălcări ale Legii Supreme, precum și a argumentelor aduse în sprijinul acestor afirmații

8. În jurisprudența sa Curtea Constituțională a statuat constant că: „[...] **corupția subminează democrația și statul de drept, conduce la încălcarea drepturilor omului, subminează economia și erodează calitatea vieții. Prin urmare, lupta împotriva corupției este parte integrantă a asigurării respectării statului de drept.** [...]” (a se vedea, inter alia, Hotărârile nr. 4 din 22 aprilie 2013, nr. 22/2013, nr. 26/2014 și nr. 7/2015).

9. Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană, ratificat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 112/2014, **prevede** necesitatea realizării unor reforme interne importante, **asigurarea eficacității în lupta împotriva corupției**, îndeosebi în vederea îmbunătățirii cooperării internaționale privind combaterea corupției și a asigurării unei puneri în aplicare eficace a instrumentelor juridice internaționale relevante cum ar fi Convenția ONU împotriva corupției din 2003 (art. 4 lit. e) din Acord). La fel, Articolul 16 din Acordul de Asociere stabilește că părțile vor coopera pentru prevenirea și combaterea criminalității organizate, a corupției și a altor activități ilegale, în special în partea ce ține de corupția activă și cea pasivă, atât în sectorul privat, cât și în cel public, inclusiv abuzul de funcții și traficul de influență.

10. **Lupta împotriva corupției** a fost fixată în acte normative și declarată **obiectiv național** prin diverse angajamente internaționale și documente naționale, precum Legea nr.90/2008 privind prevenirea și combaterea corupției (abrogată prin Legea integrității nr.82/2017), Strategia națională de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020 (aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.56/2017), Strategia națională anticorupție pe anii 2011–2016 (aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.154/2011), Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 (aprobată prin Legea nr.231/2011) și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia (aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.6/2012), Strategia de consolidare instituțională a Centrului Național Anticorupție (aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.232/2012) etc.

11. Pe cale de consecință, se poate de concluzionat că prevenirea și combaterea corupției reprezintă un deziderat și un obiectiv primordial și național al Republicii Moldova.

12. În același sens s-a expus și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a statuat că: „41. Curtea este conștientă că corupția constituie o amenințare pentru supremația dreptului, pentru democrație și drepturile omului, că erodează principiul bunei administrări, al echității și al justiției sociale, denaturează concurența, frânează dezvoltarea economică și pune în pericol stabilitatea instituțiilor democratice și a fundamentelor morale ale societății. Avându-se în vedere aceste aspecte, principiile garantate de art. 7 se aplică, la fel ca oricărei alte proceduri penale, și procedurilor penale referitoare la infracțiunile de corupție.” (a se vedea Hotărârea din 24.05.2007, definitivă la 24.08.2007, în *Cauza Dragotoniu și Militaru-Pidhorni vs României*, Cererile nr. 77.193/01 și 77.196/01).

13. Potrivit art.1 alin.(3) din Legea fundamentală a țării, *Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.*

14. Comisia de la Veneția, în *Raportul privind statul de drept* (CDL-AD(2011) 003 rev, Strasbourg, 04.04.2011), a stipulat că: „*Exigențele statului de drept presupun asigurarea legalității, securității juridice, interzicerea arbitrarului, accesul la justiție în fața instanțelor judecătorești independente și imparțiale, inclusiv controlul judiciar al actelor administrative, respectarea drepturilor omului, nediscriminarea și egalitatea în fața legii.*”. Astfel, potrivit jurisprudenței Înaltei Curți, principiul statului de drept fundamentează exigența **unei protecții adecvate împotriva arbitrarului** din partea puterii publice.

15. La fel, unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului și ale statului de drept îl constituie *principiul legalității*. Legalitatea, ca principiu de bază al statului de drept, determină conformitatea normei sau a actului juridic cu normele superioare care stabilesc condiții de procedură privind edictarea normelor juridice. Preeminența dreptului se asigură prin întreg sistemul de drept, inclusiv prin normele penale, acestea caracterizându-se prin anumite trăsături proprii, distinctive în raport cu alte categorii de norme, ce se diferențiază între ele prin caracterul și structura lor, prin sfera de incidență.

16. Este de reținut că incriminarea faptelor în legile penale, stabilirea pedepsei pentru ele, precum și alte reglementări, cum ar fi și *absolvirea totală de răspunderea penală*, se întemeiază pe rațiuni de politică penală, însă **aceste rațiuni nu pot fi acceptate în desconsiderarea principiului constituțional privind egalitatea tuturor în fața legii și a autorităților publice, precum și cu privire la proporționalitatea normelor.**

A. Istoricul reglementării instituției autodenunțării

17. Modalitatea de sesizare a organelor de urmărire penale prin intermediul autodenunțului este reglementată de normele procesual-penale din art.262 alin.(1) pct.3) și art.264 din Codul de Procedură Penală. Menționăm că de la instituirea acestor norme odată cu adoptarea și intrarea în vigoare în anul 2003 a Codului de Procedură Penală, acestea nu au fost modificate de Legiuitor, având aceeași redacție inițială.

18. În privința normelor supuse criticilor de constituționalitate, se menționează că alin.(4) al art.325 și alin.(4) al art.334 din Codul Penal, au aceeași redacție inițială din anul 2002

când a fost adoptat codul. Pe când, alin.(4) al art.326 din Cod Penal, a fost introdus abia prin Legea nr.245 din 02.12.2011 privind modificarea și completarea unor acte legislative.

19. Realitățile socio-juridice curente, raportate la obiectul sesizării au generat apariția unor întrebări substanțiale ce vizează instituția autodenunțului, funcționalitatea și eficacitatea acestuia în general, în special în cazul prevenirii și pedepsirii infracțiunilor grave de corupție.

Astfel, dacă pe noi cetățenii Republicii Moldova ne mai interesează condamnarea actelor de corupție, atunci apare în mod firesc întrebarea: *este oare suficient de justificată reglementarea absolvirii totale de răspundere a persoanelor ce au comis infracțiuni grave de corupere activă, trafic de influență și dare de mita? Or, în condițiile reglementării actuale a autodenunțului în cazul normelor contestate, sancționarea efectivă a corupției active nu rămâne decât un deziderat utopic!? Oare sunt constituționale și în corespundere cu principiile statutului de drept normele criticate care anihilează însăși rațiunea incriminării faptelor de corupție gravă în speță?*

20. Răspunsul este mai mult decât la suprafață, deoarece raportat la conștiința socială, la modul în care societatea noastră percepe corupția activă ca un fenomen la fel de grav ca și cel al corupției pasive, rezultă în mod echivoc că aceste lacune legislative nu mai pot fi tolerate și permise. În caz contrar, trebuie să ne decidem privitor la ce valori sunt importante pentru noi: *vrem să pedepsim real aceste fapte grave, sau doar dorim să probăm luarea de mita, corupere activă/pasivă și traficul de influență fără a le sancționa?*

21. În primul rînd, constatăm că legiuitorul a pornit de la ideea că darea și luarea de mita constituie de fapt „delictul de corupțiune”, o formă a pluralității naturale disociate, considerându-se că nu ar putea fi posibilă săvârșirea uneia dintre ele fără concursul persoanei aflate la polul opus al corupției. Cu toate că aceste infracțiuni au autonomie juridică, importanța incriminării lor nu a fost redusă prin această separare, astfel că folosirea uneia doar pentru a o descoperi pe cealaltă dă naștere situației de a fi sancționată numai luarea de mita sau traficul de influență, având în vedere faptul că mecanismul autodenunțului nu oferă o paletă de garanții îndestulătoare pentru o aplicare efectivă și justă, ci lasă, în mod evident, loc pentru *arbitrar*. Prin urmare, nu este echitabil să fie sancționați numai cei care iau mita, iar cei care o dau să rămână nepedepsiți într-un mod absolut și automat, prin simplul efect al autodenunțării subiective și bănuielnice într-o perioadă nedeterminată de timp.

22. În ideea consacării și promovării unor practici și soluții care să sprijine lupta împotriva corupției, atât la nivel european, cât și la nivel mondial, au fost adoptate instrumente precum: *Convenția împotriva Criminalității Transnaționale Organizate*, Palermo, 2000 (ONU); *Convenția împotriva corupției*, New York, 2004 (ONU), *Convenția penală privind corupția*, Strasbourg, 1999 (Consiliul European), *Protocolul adițional la Convenția penală a Consiliului European privind corupția*, *Recomandările grupului de state împotriva corupției al Consiliului European* (GRECO) etc.

23. Așa cum reiese din textele *Convenției penale a Consiliului European privind corupția* (adoptată la data de 27 ianuarie 1999, la Strasbourg, fiind ratificată de Republica Moldova prin Legea

nr.428/2003), se face distincție între corupția activă și corupția pasivă, obligația statelor membre fiind aceea de a asigura pedepsirea ambelor forme. Prima dintre acestea, conform art.2 din Convenția nominalizată, presupune *săvârșirea, cu intenție, a unei fapte prin care o persoana propune, oferă sau dă, în mod direct sau indirect, orice folos necuvenit unui agent public, pentru sine sau pentru altul, în vederea îndeplinirii sau abținerii de la a îndeplini un act ce intra în exercițiul funcțiilor acestuia*. Din cuprinsul art.3 al aceleiași Convenție, reiese definiția corupției pasive, care *constă în comiterea de către un agent public, cu intenție, a unei fapte prin care solicită sau primește, direct sau indirect, orice folos necuvenit, pentru sine sau pentru altcineva, ori acceptă oferta sau promisiunea cu scopul de a îndeplini sau de a nu îndeplini un act ce intra în exercitarea funcțiilor sale*.

24. Trebuie remarcat că, în legislația noastră penală, este prevăzută o excepție / cauza de nepedepsire specială pentru faptele de corupție activă, așa încât, potrivit normelor supuse controlului de constituționalitate, *făptuitorul nu se pedepsește dacă denunță fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta*. Particularitatea reglementării naționale constă în aceea că lipsesc orice fel de elemente de natură a asigura păstrarea rațiunii adoptării acestui text, aceea de a da eficiența „regretului efectiv”, manifestat de autorul faptei culpabile.

25. Cu toate acestea, contrar logicii textului de lege criticat, s-a justificat existența acestor dispoziții prin ideea de a încuraja persoanele aflate în „echipa” corupției active să se autodenunțe, interesul superior fiind considerat acela de a descoperi situații de corupție pasivă care nu ar putea fi tratate cu eficiență în lipsa unor asemenea prevederi. Această opinie denota **abdicarea sistemului de drept național de la obiectivul pedepsirii corupției active** în favoarea descoperirii, instrumentării și antrenării răspunderii penale, corelativ faptelor de corupție pasivă.

26. În sprijinul acestui punct de vedere au fost aduse raționamente / argumente și de către GRECO (*Grupul de state împotriva corupției*), care funcționează în cadrul Consiliului Europei și are rolul de a supraveghea în ce măsură statele semnatare ale Convenției penale privind corupția au integrat în dreptul intern prevederile acesteia. În exercitarea atribuțiilor sale, GRECO reprezintă un mecanism menit să identifice problemele ce vizează legiferarea și punerea în practică a politicilor anticorupție cu care se confruntă statele semnatare, oferind totodată soluții ce izvorăsc din studiul comparat al instituțiilor anticorupție, al politicilor implementate cu succes în alte state semnatare. În același timp, față de piedicile legislative cu care se confruntă statele semnatare referitoare la implementarea politicilor anticorupție, GRECO propune soluții care să le ajute în depășirea acelor dificultăți.

27. Astfel, printre multiplele recomandări exprimate în Rapoartele de evaluare privind Republica Moldova, precum și alte state, GRECO a indicat-o, pe buna dreptate, și pe aceea privitoare la modul în care funcționează instituția „regretului efectiv”, subliniind faptul că aceasta se regăsește într-o zonă lipsită de transparență legislativă, generată tocmai de inexistența unor condiții specifice care să declanșeze incidența acestui

mecanism de nepedepsire a persoanelor care se autodenunță cu privire la săvârșirea unor infracțiuni de corupție.

28. Așa cum a mai fost precizat, nu trebuie negată relevanța unei asemenea prevederi, care poate fi utilizată ca instrument de descoperire a faptelor de corupție, însă atenția GRECO se îndreaptă către **caracterul latent al abuzului din partea celor care invocă aceasta apărare**. Mai mult, există și alte dispoziții în dreptul național care permit reducerea limitelor de pedeapsa, ca urmare a recunoașterii faptelor, iar prezența unei asemenea norme creează *o discriminare evidentă între autorii acestui tip de fapte și persoanele vinovate de săvârșirea altor infracțiuni, nu mai puțin grave*. Întreaga construcție ține, în realitate, **de momentul autodenunțului** și de imposibilitatea descoperirii modului în care, în concret, funcționează acest mecanism de colaborare procuror-denumțător, insuficient de transparent pentru a garanta aplicarea corectă a legii.

29. Altfel spus, în contextul în care autodenunțarea își produce efectele în mod automat și obligatoriu, va fi în continuare posibil scenariul potrivit căruia mituitorul sau cumpărătorul de influență să promită, să ofere sau să dea un avantaj necuvenit, în scopuri nelegale, *iar el să rămână nepedepsit, tocmai pentru că beneficiază de posibilitatea autodenunțării*, în temeiul pretinsului sentiment de remușcare privitor la infracțiunea comisă. Faptul că nu este reglementat un ansamblu de reguli care să îngăduie studierea amănunțită a rațiunilor ce au îndemnat o persoană să aibă aceasta atitudine reprezintă o reală îngrijorare și o omisiune legislativă evidentă, deoarece *sunt permise aprecieri arbitrare, care sunt împotriva sensului real al acestei cauze de neimpunitate*.

30. Cu referire la obiectul sesizării, este de subliniat că Grupul de State contra Corupției a Consiliului Europei (la care Republica Moldova a aderat încă în anul 2001) în Raportul de evaluare III, adoptat la cea de a 50-a Reuniune Plenară (Strasbourg, 28 martie - 1 aprilie 2011), a recomandat Republicii Moldova să revadă și să revizuiască de urgență posibilitatea prevăzută de mijlocul de apărare fondat pe „regretul real - autodenunț”, **de a absolvi corupătorul care a denunțat benevol infracțiunea de orice răspundere penală** (a se vedea Raportul de evaluare III a Moldovei din 2011- <https://rm.coe.int/16806c9a90>).

31. Astfel, în Raportul de evaluare din 2011, GRECO a subliniat că, „64. [...] are rezerve asupra al.4 art.325 și al.4 art.334 CP în formularea lor actuală, anume în caracterul automat al acestui mijloc de apărare. Procurorul nu dispune de posibilitatea ce i-ar permite de a lua în considerație o situație specifică (spre exemplu, motivele care l-au incitat pe autor să semnaleze infracțiunea și să invoce regretul său real). În principiu, **cauzele penale grave de corupție activă ar putea să rămână total nesancționate, dacă se recurge la acest mijloc de apărare**. Dispoziția privind „regretul real” se aplică corupătorului indiferent dacă inițiativa în comiterea infracțiunii a fost luată sau nu de acest autor; autorul ar putea chiar fi instigatorul și apoi să beneficieze de această absolvire de pedeapsă pentru că va semnală infracțiunea penală. În timpul vizitei, unii profesioniști au confirmat, că există un pericol de abuz de acest mijloc de apărare și că există cazuri, când procurorul nu a luat nici o decizie formală. Echipa de evaluare a GRECO constată că **acest instrument ar putea fi folosit abuziv de către corupător, spre exemplu, pentru a exercita presiuni asupra persoanei corupte pentru ca acesta să-i**

*acorde avantaje suplimentare sau în situațiile cînd denunțarea se face cu mult mai tîrziu după comiterea actului de corupție, deoarece nu este fixat nici un termen de denunțare în lege (este suficient chiar ca declarația să intervină după ce autoritățile cunosc acest fapt, doar că denunțatorul o ignoră). ... Ținînd cont de aceste rezerve și de lipsa unor bariere contra folosirii abuzive a acestui mijloc de apărare în contextul prezent (spre exemplu, denunțarea imediată a infracțiunii, limitarea mijlocului de apărare în cazurile cînd infractorului i s-a solicitat), **GRECO recomandă de a analiza și revizui în consecință absolvirea automată și obligatoriu totală de pedeapsa numită autorilor actelor de corupție activă în sectorul public și cel privat cînd ei dau dovadă de un „regret real”.**” (a se vedea pag.28 din Raportul de evaluare III din 2011 - <https://rm.coe.int/16806c9a90>)*

32. Altfel spus, GRECO în Concluziile Raportului de evaluare III din 2011, a stabilit că posibilitatea, prevăzută de mijlocul de apărare fondat pe „regretul real”, de a absolvi total corupătorul care a denunțat benevol infracțiunea de orice răspundere penală, **trebuie revăzut cu scopul de a limita riscurile de abuz.** Or, ținînd cont de gravitatea fenomenului de corupție în Republica Moldova, este crucial de a lichida orice lacună din cadrul juridic (a se vedea pct.67 din Raportul de evaluare III).

33. În continuare, GRECO a recomandat Republicii Moldova: *vii) de a analiza și revizui în consecință absolvirea automată și obligatoriu totală de pedeapsa numită autorilor actelor de corupție activă în sectorul public și cel privat cînd ei dau dovadă de un „regret real”* (a se vedea pct.68 de la pag.30-31 a Raportului de evaluare III din 2011).

34. Pe cale de consecință, Guvernul din acea perioadă a elaborat și aprobat de urgență un proiect de lege ce vizau articolele în cauză din Codul Penal, pentru a fi modificate în sensul solicitat de GRECO, după cum urmează: *„Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate în alin. (1) este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate și dacă persoana s-a autodenunțat în decurs de un an, neștiind că organele de urmărire penală sînt la curent cu infracțiunea pe care a săvîrșit-o.”* (a se vedea inițiativa legislativă a Guvernului - proiectul de lege nr.1176 din 16.05.2011).

35. Modificările și completările la Codul penal, propuse de Guvernul de atunci au avut drept scop ajustarea legislației naționale în domeniul contracarării corupției la prevederile:

- *Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției*, adoptată la New-York la 31.10.2003, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.158-XVI din 06.07.2007;
- *Convenției penale privind corupția*, adoptată la Strasbourg la 27.01.1999 și ratificată prin Legea nr.428-XV din 30.10.2003, precum și a *Protocolului adițional la această Convenție*, ratificat prin Legea nr.157-XVI din 06.07.2007.

36. Potrivit notei informative, modificările și completările propuse au fost dictate atât de discordanțele existente între prevederile legislației naționale și standardele internaționale anticorupție, mai sus relevate, cît și de tratările lacunare în legislația națională a unor aspecte imperative, prevăzute de convențiile internaționale nominalizate, obligația implementării cărora a fost asumată la momentul semnării și ratificării acestora. Implementarea unor standarde internaționale anticorupție unice constituie unul din obiectivele majore ale colaborării internaționale în structurile regionale anticorupție.

37. Altfel spus, urmare a recomandărilor GRECO, Guvernul a propus ca textul normelor din alineatele 4 al art.325, 326 și 334 din Codul Penal să aibă următorul sens „*Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate în alin.(1) este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate și dacă persoana s-a autodenunțat în decurs de un an, neștiind că organele de urmărire penală sînt la curent cu infracțiunea pe care a săvîrșit-o*”. Adică, la redacția inițială a normelor contestate se mai adăuga și limita temporală – **în decurs de un an**, când putea făptuitorul să beneficieze de răspundere penală urmare a autodenunțului.

38. Din motive neclare, în cadrul dezbaterilor parlamentare, soluțiile legislative recomandate de GRECO și propuse de Guvern spre adoptare Parlamentului, au suferit modificări și respectiv sintagma „*în decurs de un an*” a dispărut din textul Legii adoptate (a se vedea prin comparație Legea nr.245 din 02.12.2011 versus inițiativa legislativă propusă de Guvern - nr.1176 din 16.05.2011).

39. Ulterior, în Raportul de evaluare din 22.03.2013, GRECO a stabilit că „*Recomandarea de a analiza și revizui în consecință absolvirea automată și obligatoriu totală de pedeapsa numită autorilor actelor de corupție activă în sectorul public și cel privat cînd ei dau dovadă de un „regret real”, în partea ce ține de autodenunț - parțial nu a fost implementată.*”

40. Astfel, GRECO a reiterat îndoielile sale referitoare la liberarea automată, totală și obligatorie, după cum este menționat în Raportul de evaluare anterior. Dacă condițiile pentru acest mijloc de apărare au fost îndeplinite, persoana care oferă mită va fi pe deplin liberată de responsabilitate, indiferent de circumstanțele concrete ale cazului. GRECO ia act de preocupările autorităților în referire la o eventuală modificare, care ar putea oferi o marjă de discreție autorității competente în luarea deciziei dacă corupătorul trebuie să fie liberat de răspundere penală (anume în ceea ce privește stabilirea unor criterii suficient de precise pentru luarea unei decizii), dar este convins că o soluție potrivită poate fi găsită în lumina faptului că astfel de reguli există în alte țări. **GRECO îndeamnă autoritățile să continue eforturile lor de revizuire a caracterului automat și obligatoriu total de liberare de răspundere penală, în conformitate cu recomandarea dată** (a se vedea pag.9 din Raportul de evaluare GRECO din 22.03.2013 - <https://rm.coe.int/16806c9ab7>).

41. În continuare, la 27.03.2015 în noul Raport de evaluare la pct.9, GRECO a luat notă de informațiile comunicate conform cărora Curtea Supremă de Justiție a adoptat o hotărâre explicativă, prin care a analizat și explicat, printre altele, circumstanțele în care corupătorul poate fi liberat de răspundere penală în temeiul unei extorcări de mită sau a unei căințe sincere. Astfel, explicațiile în referire la căința sinceră sunt identice celor deja conținute în Raportul de Evaluare și nu schimbă nimic în situația, în care odată ce sunt prezente condițiile de apărare, corupătorul, indiferent de circumstanțele concrete ale cazului, este liberat necondiționat de răspundere penală. **Contrar opiniei autorităților moldave, GRECO nu poate deci decât să conchidă, că această absolvire de pedeapsă are un caracter automat și obligatoriu total și face trimitere la preocupările exprimate în această privință în Raportul de Evaluare**. Astfel, GRECO nu este convins de faptul că există destule bariere pentru a preveni o folosire abuzivă a acestui procedeu de

apărare și invită încă o dată autoritățile de a intensifica eforturile în această privință. GRECO conchide că recomandarea în cauză rămâne parțial implementată (a se vedea pag.2-4 din Raportul de evaluare din 27.03.2015 - <https://rm.coe.int/16806c9a4b>).

42. La fel, în același an la 04.12.2015, GRECO a adoptat un Addendum la cel de al doilea Raport de conformitate privind Republica Moldova, unde a subliniat că *GRECO nu este convins de faptul că există în practică suficiente bariere pentru a preveni o folosire abuzivă a acestui procedeu de apărare și invită încă o dată autoritățile de a intensifica eforturile în această privință.* Respectiv, GRECO conchide că recomandarea respectivă rămâne parțial implementată (a se vedea pct.6-10 - <https://rm.coe.int/16806c9b07>).

43. Se observă cu ușurință că Rapoartele de evaluare ale GRECO privind Moldova, vorbesc despre un „*termen rezonabil*”, termen ce se impune a fi adoptat de urgență și în legislația națională, dat fiind faptul că nu poți acorda impunitate penală unui denunțator care „regretă” săvârșirea unor infracțiuni după un termen spre exemplu de un an sau mai bine, perioada în care a continuat, sub diverse forme, activitatea infracțională.

44. Prin acceptarea dispozițiilor privind autodenunțarea comiterii infracțiunilor de corupție activă în forma actuală, fără fixarea unor limite sau garanții rezonabile, au apărut deja și, desigur că *mai pot apărea, situații în care asemenea fapte, extrem de importante prin efectele negative pe care le produc, să nu fie niciodată sancționate.* Mai mult decât atât, **nu este exclus ca persoana aflată la polul activ al corupției să se folosească în mod exagerat de aceasta protecție în scopul obținerii unor foloase adiționale, prin utilizarea acestui mecanism ca instrument de șantaj asupra celui mituit.**

45. Problema definitorie referitoare la instituția autodenunțului se referă de fapt la inexistența unui termen legal în interiorul căruia denunțul să-si producă efectele. În ciuda faptului că textul de lege prevede că mituitorul trebuie să denunțe fapta „mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta”, limita respectivă nu este de ajuns, deoarece aceasta înseamnă că poate fi vorba despre o perioadă de zile, luni, ani, evident în limita termenului de prescripție a răspunderii penale.

46. Așadar, care este probabilitatea ca o persoană să regrete efectiv o faptă după 3 ani de la săvârșirea acesteia? Dar după 7 ani? Așa cum s-a recomandat pe bună dreptate în Rapoartele de evaluare ale GRECO, lipsa consacării legislative a unui interval de timp, de la momentul săvârșirii infracțiunii de corupție și până la momentul denunțării faptei, nu exclude posibilitatea ca mituitorul să sesizeze organele de urmărire penală într-un mod cu totul oportun, când, spre exemplu, are deja suspiciunea că acestea au pornit investigațiile privind respectiva fapta. Motivele ce stau la baza baza denunțării faptelor sunt dificil de fixat, însă denunțatorul poate fi influențat chiar și de atitudinea celui mituit care, prin amenințări, prin amânări constante în îndeplinirea unui act pentru care se ceruse urgentarea sau prin nerespectarea promisiunii de a îndeplini un act, este posibil să plăsmuiască în mintea mituitorului dorința de răzbunare, nicidecum o muștrare de conștiință relativă la fapta proprie. În atare circumstanțe, se ridică serioase întrebări cu privire la echivalența dintre „regretul efectiv” și instituția autodenunțării „speciale” prevăzute de Codul penal.

47. Având în vedere concluziile și recomandările cuprinse în Rapoartele GRECO și ținând cont de interesul superior al armonizării dreptului intern cu exigențele internaționale, stabilirea unui cadru legal complet și transparent în materia corupției, implicit în ce privește instituția denunțării faptelor de corupție activă, ar avea drept rezultat suprimarea treptată a oricărui pericol referitor la greșita interpretare și aplicare a prevederilor relative la acest mecanism juridic, permițând în același timp pedepsirea acestor fapte.

48. Statul, în condițiile respectării Constituției și a tratatelor internaționale la care este parte, are dreptul să stabilească condițiile și principiile de bază ale desfășurării procesului penal, însă acestea trebuie să fie intercorelate și să nu afecteze unitatea materiei procesual penale. Or, în cazul de față unitatea materiei procesual-penale este afectată deoarece, **normele contestate au un evident caracter inechitabil, în sensul unei discriminări pozitive, de natură a institui un tratament preferențial pentru autorii infracțiunilor de corupție, în timp ce interesul societății vizează eliminarea tuturor faptelor de corupție.**

49. Cu titlu de concluzie, în ciuda avantajelor sale, lipsa unor limite și a unor garanții suficient de clare în momentul punerii în practică a depozițiilor privitoare la „regretul efectiv” conduce implacabil la necesitatea exercitării controlului de constituționalitate a normelor contestate și conformarea acestora la standardele internaționale, asupra căreia insistă de ceva vreme și organismele europene.

B. Încălcarea normelor constituționale

50. Examinând prevederile normelor contestate, considerăm necesar a examina **instituția autodenunțului** și a efectelor acesteia, în corelație cu principiul constituțional al *egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice*, fără nici un fel de deosebire.

51. Cu privire la incidența art.16 din Legea Supremă în prezenta speță de ordin constituțional, se reține că, potrivit Curții Europene a Drepturilor Omului, *principiul egalității în drepturi presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite*. De asemenea, potrivit jurisprudenței constante a Curții Constituționale, situațiile în care se află anumite categorii de persoane **trebuie să difere în esență pentru a se justifica deosebirea de tratament juridic**, iar această deosebire de tratament trebuie să se bazeze pe un criteriu obiectiv și rațional.

52. Analizând toate datele acestei probleme, se constată că în condițiile în care Legea reglementează liberarea de răspundere penală urmare a deținerii de către aceștia a unor informații ori date privind săvârșirea unor infracțiuni grave de corupție și pe care le-au furnizat organelor judiciare, *rațiunea absolvirii de pedeapsă* reglementate de normele supuse controlului de constituționalitate este aceea de a institui un instrument eficient pentru combaterea infracțiunilor grave de corupție prin determinarea persoanelor care dețin informații relevante și decisive în acest sens, de a le furniza organelor de urmărire penală. Prin urmare, *determinantă și suficientă pentru acordarea beneficiului liberării de răspundere penală este acțiunea autodenunțătorului de a denunța și facilita tragerea la*

răspundere penală a altor persoane care au săvârșit infracțiuni grave de corupție, indiferent de natura și gravitatea faptei penale comise de el însuși.

53. Altfel spus, atingerea obiectivului urmărit de legiuitor, respectiv acela de combatere a infracțiunilor grave de corupție ca urmare a denunțurilor și informațiilor furnizate de autodenunțatori, se realizează în ipoteza în care autodenunțatorul însuși nu a comis o infracțiune gravă. Așa fiind, **comiterea de către autodenunțator a unei infracțiuni la fel de grave ca a celui pe care îl denunță, nu poate fi un element care să îl excludă pe acesta de la răspunderea penală**. Drept urmare, *diferența operată* de normele supuse controlului de constituționalitate între cele două categorii de subiecți infracționali, după cum aceștia au săvârșit sau nu o infracțiune gravă, *nu se bazează pe un criteriu rațional și nu justifică un tratament juridic diferențiat*, respectiv *cele două categorii de infractori se află în situații juridice identice* din perspectiva incidenței normelor supuse controlului de constituționalitate.

54. Așadar, nesocotirea principiului egalității în drepturi, **are drept consecință neconstituționalitatea normei care instituie un privilegiu ori o discriminare**. În acest sens, se atestă că, potrivit jurisprudenței constituționale, discriminarea se bazează pe noțiunea de excludere de la un drept / beneficiu iar remediul constituțional specific, în cazul constatării neconstituționalității discriminării, îl reprezintă acordarea sau accesul la beneficiul dreptului.

55. În context, sintagma „*fără deosebire*” din cuprinsul art.16 alin. (2) din Constituție privește, în cauza de față, teza referitoare la *interzicerea discriminării*. Or, câtă vreme principul egalității în fața legii și a autorităților publice presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite, atunci *nu există niciun motiv rezonabil* pentru care un autodenunțator care a săvârșit o infracțiune gravă de corupție să fie absolvit totalmente de tragere la răspundere penală.

56. Așa fiind, putem constata că persoana care are calitatea de autodenunțator, în special în cazurile infracțiunilor de corupție, indiferent dacă este autor al unei infracțiuni grave sau mai puțin grave, **se află în aceeași situație juridică, sens în care, tratamentul juridic nu poate fi decât identic**. Așadar, neconstituționalitatea discriminării astfel constatate are ca rezultat acordarea autodenunțatorului a beneficiului de absolvire / liberare totală de răspundere penală.

57. Deci, putem constata că reglementarea unor mecanisme specifice și/sau diferite de tragere la răspundere penală, în particular de absolvire totală de răspundere penală a autodenunțatorilor pentru aceleași categorii de infracțiuni grave (corupere activă, trafic de influență, dare de mită) **instituie un tratament discriminatoriu și între persoanele care au săvârșit aceleași categorii de infracțiuni în aceeași perioadă de timp**.

58. Respectiv, considerăm că pasivitatea și incapacitatea organelor de drept de a investiga faptele de corupere activă, trafic de influență și dare de mită, săvârșite spre exemplu în cadrul „furtului miliardului”, nu poate justifica o asemenea soluție legislativă prin adoptarea normelor penale discriminatorii. Or, ineficiența și inacțiunea organelor de drept

nu poate avea ca efect motivarea principalilor corupători de a denunța coruptibilii, iar aceștia să fie astfel absolviți de orice răspundere penală.

59. Totodată, garanțiile instituite prin normele constituționale nu împiedică autoritățile statului să lupte împotriva criminalității organizate și corupției, utilizând mijloacele legale și respectând principiile constituționale, printre care și cel al egalității și proporționalității.

60. Este absolut firesc ca puterea legislativă să păstreze deplina competență pentru a adopta reglementări de natură penală sau procesual-penală, inclusiv să poată modifica pedeapsa penală pentru căința activă, fie în sensul micșorării sau extinderii, fie al eliminării totale a răspunderii din legea penală, însă aceste modificări trebuie să fie încorporate în Codul Penal, ca unica lege penală, potrivit art.1 din Codul penal al Republicii Moldova, dar nu prin legi discriminatorii și cazuistic-interpretative.

61. La fel, orice modificări legislative nu trebuie să desconsidere principiile sistemului de drept deja statuate de către Legiuitorul însuși. Rațiunea materiei penale are ca pilon de bază **proporționalitatea pedepselor** cu gradul prejudiciabil al faptelor comise, independent de circumstanțele comiterii lor. În același timp, considerăm că normele contestate poate afecta *principiul proporționalității*, în măsura în care acestea nu stabilesc o durată pentru care pot fi dispuse.

62. Subliniem că instituția autodenunțului, ca remedi procedural, trebuie să asigure un just echilibru între interesul public și cel individual. Or, măsurile privind absolvirea parțială sau totală de răspundere penală au un caracter excepțional, inerent restrângerilor exercițiului drepturilor sau libertăților fundamentale, iar aceasta implică, în mod necesar, și caracterul lor temporar, limitat în timp. Altfel spus, neindicarea termenului de aplicare a autodenunțării, constituie o omisiune legislativă contrară principiilor ce derivă din normele constituționale și internaționale.

63. Plus la aceasta, normele contestate încalcă principiul proporționalității și egalității tuturor în fața legii și a autorităților publice și dreptul la un proces echitabil, întrucât creează posibilitatea ca, în situația în care doi coautori sunt trimiși în judecată în dosare diferite, cercetarea judecătorească începând pentru unul, iar pentru celălalt nu, deoarece doar acesta din urmă să beneficieze, în cazul autodenunțului, de absolvirea totală de pedeapsă prevăzută de lege. La fel, rezultă că momentul începerii cercetării judecătorești de organele de urmărire penală poate fi influențat de factori independenți de voința și/sau reaua-credință a făptuitorilor actelor grave de corupție. Astfel, obiecțiile de neconstituționalitate sunt întemeiate, având în vedere necesitatea asigurării unui tratament juridic identic pentru persoane aflate în situații similare.

64. În consecință, stabilirea unui asemenea excepții aleatorii și arbitrare – absolvirea totală de răspundere penală pentru autodenunțatori în cazul comiterii infracțiunilor grave de corupție, este în contradicție cu principiul egalității în fața legii și autorităților publice, consacrat de art.16 din Legea fundamentală. Situațiile în care se află anumite categorii de persoane trebuie să difere în esență pentru a se justifica deosebirea de tratament juridic, iar aceasta trebuie să se bazeze pe un criteriu obiectiv și rațional. Această soluție este în

concordanță și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, conform căreia *orice diferență de tratament făcută între persoane aflate în situații analoage trebuie să își găsească o justificare obiectivă și rezonabilă* (a se vedea Hotărârea din 13 iunie 1979, pronunțată în Cauza *Marckx contra Belgiei*).

65. Astfel, orice reglementare de drept penal trebuie să fie conformă cu **principiile fundamentale ale dreptului penal** și cu exigențele prealabile ale **protecției drepturilor fundamentale**, prin exactitate respectând **principiul legalității, proporționalității și egalității**. Pe cale de consecință, se poate constata că normele contestate contravin prevederile constituționale ale art.1 alin.(3) referitoare la statul de drept și principiul legalității, art.7 și 16 din Legea Supremă.

66. În concluzie, se constată că normele contestate afectează dispozițiile constituționale referitoare la egalitatea cetățenilor în fața legii și autorităților publice. Plus la aceasta, având în vedere importanța obiectivului Republicii Moldova privind condamnarea și pedepsirea actelor de corupție, problema în cauză urmează a fi rezolvată anume prin anularea absolvirii totale ale mituitorilor. Or, prin HCC nr.4 din 22.04.2013, Înalta Curte a statuat că, „62. *Curtea reține următoarele: corupția subminează democrația și statul de drept, conduce la încălcarea drepturilor omului, subminează economia și erodează calitatea vieții. Prin urmare, lupta împotriva corupției este parte integrantă a asigurării respectării statului de drept*”.

C. Calificarea normelor contestate ca fiind norme de drept substanțial sau drept procesual. Retroactivitatea legii penale și legii procesual-penale.

67. În jurisprudența sa Curtea Constituțională a menționat că, în vederea unificării cadrului legal procesual și excluderii prevederilor confuze și contradictorii, precum și în scopul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale tuturor persoanelor implicate în procesul penal, **legiuitorul a stipulat că normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția că sânt incluse în Codul de procedură penală**. O asemenea tehnică legislativă este de natură să asigure eliminarea inadvertențelor între prevederile Codului de Procedură Penală și normele procesuale penale cuprinse în alte legi, aplicarea coerentă, certă și uniformă a normelor respective, astfel încât să se poată garanta respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (a se vedea HCC nr.1 din 22 ianuarie 2008).

68. Respectiv, analizând prevederile normelor contestate, este necesar de a examina **instituția autodenunțului** și efectelor acestuia în corelație și cu *principiul neretroactivității legii*. Menționăm că posibilitatea aplicării retroactive a efectelor declarării neconstituționale a normelor contestate, variază în diferite sisteme de drept și depinde de calificarea dată acestuia, în sens material sau procesual.

69. Astfel, în statele în care autodenunțul este calificată în sens **material se aplică prevederile legale în vigoare la momentul comiterii faptei infracționale**, aplicarea retroactivă fiind posibilă doar dacă este mai favorabilă.

70. În același timp, reglementarea și calificarea autodenunțului în sens **procesual** determină aplicarea imediată a legii oricărei proceduri supuse modificării / declarării neconstituționale, indiferent de momentul săvârșirii faptei infracționale. Or, potrivit alin.(1) al art.3 din Codul de Procedură Penală, „În desfășurarea procesului penal se aplică legea care este în vigoare în timpul urmăririi penale sau al judecării cauzei în instanța judecătorească.”

71. În speță, se reține că instituția autodenunțului în Republica Moldova este inserată în art.264 din Codul de Procedură Penală, adică în legea procesuală. Pe cale de consecință, *principiul neretroactivității legii penale nu se aplică în cazul normelor procesual-penale*. Or, potrivit jurisprudenței constituționale, în materie procesuală legea are un regim diferit de aplicare, în sensul că legea nouă este de imediată aplicare, neexistând instituția aplicării unei legi procesuale penale mai favorabile. Totodată, este de menționat că, Comisia de la Veneția a statuat în numeroase rânduri că **principiul neretroactivității nu se aplică dreptului penal procedural**.

72. La fel, pentru ca autodenunțul să fie calificat drept lege penală, dacă e să luăm în calcul scopul și efectele acestei instituții, atunci această instituție urmează a fi reglementată de Capitolul III din Codul Penal - *Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei* sau Capitolul XI - *Cauzele care înlătură răspundere penală*. Or, **legiuitorul nu în zădar a stabilit acest mecanism doar ca un instrument procedural de sesizare a organelor penale și nu ca o cauză care să înlătore răspunderea penală**.

73. Cauzele care înlătură răspunderea penală reprezintă o instituție menită să asigure constrângerii penale o incidență și o funcționare care să corespundă scopurilor legii penale în general și pedepsei în special. Ele își au temeiul în realitățile vieții sociale, în posibilitatea apariției anumitor fenomene negative, dar și în existența unor factori specifici de adaptare de care trebuie să se țină seama la incriminarea și sancționarea faptelor prevăzute de legea penală.

74. Alături de cauzele generale ce înlătură răspunderea penală care privesc toate infracțiunile, în Codul penal sînt prevăzute, în partea specială, unele cauze de nepedepsire care se aplică *exclusiv* în cazul unor anumite infracțiuni, cum sunt și normele contestate. Criteriul de includere a unor astfel de prevederi (speciale) se raportează la determinarea cazurilor în care atingerea scopurilor urmărite prin sancțiunea penală se poate realiza și fără pedepsirea făptuitorului. Cu toate acestea, includerea unor asemenea cauze în partea specială a codului trebuie însă coroborată întotdeauna cu principiile înscrise în partea generală și respectarea principiului echității și proporționalității.

75. Spre exemplu, impunitatea acordată autodenunțătorului faptei de dare de mită este de natură să prevină săvârșirea infracțiunii de luare de mită prin crearea - pentru cel care ar fi ispitit să ia mită - a temerii că va fi denunțat. Ca atare, nu este apărut de pedeapsă mituitorul care denunță faptele săvârșite de alte persoane fără ca să menționeze propria sa participare la săvârșirea infracțiunii de dare de mită.

76. Văzîndu-se apărat prin autodenunț, mituitorul va putea oricînd să încerce coruperea funcționarului, să aștepte realizarea avantajului urmărit de el - îndeplinirea sau neîndeplinirea ori întîrzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle de serviciu ale acestuia sau de a face un act contrar acestor îndatoriri - și, ulterior, *forțînd, prin aceasta, atingerea scopului urmărit*, să amenințe că, *în caz de nereușită*, de neascultare, de nesupunere a funcționarului, de renunțare a acestuia la determinarea inițială de a face un act ce intră în atribuțiile sale de serviciu, *va denunța autorităților fapta respectivă*.
77. Sîntem convinși că pericolul social al unei asemenea persoane este mare, iar prejudicierea morală și materială a societății, departe de a se diminua, de exemplu, prin cheltuieli mai mici legate de urmărirea, descoperirea și sancționarea infracțiunilor pornindu-se de la un denunț, sporește prin importanța socială și dezvoltarea raporturilor de serviciu sau în legătură cu serviciul. În afară de aceasta, ne situăm în contradicție cu însași regula de bază enunțată de dreptul penal, potrivit căreia este apărat de pedeapsă făptuitorul care s-a desistat ori a împiedicat, mai înainte de descoperirea faptei, de producerea rezultatului, dacă faptele îndeplinite pînă în momentul desistării sau împiedicării producerii rezultatului nu constituie o altă infracțiune.
78. Împiedicarea activă presupune o activitate începută înainte de producerea consecințelor dăunătoare și în vederea înlăturării acestora, și **nu după ce rezultatul s-a produs**. După consumarea infracțiunii, o atare activitate poate fi considerată mai mult ca o încercare, o modalitate de acoperire a prejudiciului produs în patrimoniul propriu prin infracțiune, de limitare a consecințelor, decît ca o căință a făptuitorului. Acest comportament poate fi privit cel mult ca o *circumstanță atenuantă*, dar în nici un caz, după părerea noastră, nu ar poate să conducă la o absolvire totală de răspundere, la o impunitate.
79. În această ordine de idei, comportamentul autodenunțătorului poate fi privit și calificat cel mult ca o *circumstanță atenuantă* (așa cum și este de fapt reglementat în art.76 al Codului Penal), dar în nici un caz ca o situație care să impună absolvirea totală de răspundere, din moment ce infracțiunea și-a produs în întregime efectele sale dăunătoare.
80. Potrivit literaturii de specialitate și a jurisprudenței constituționale, așezarea normelor în Codul penal sau în Codul de Procedură Penală nu constituie un criteriu pentru deosebirea lor. Totuși, dacă se ia în considerare *criteriul obiectului de reglementare al normei*, se constată că instituția autodenunțului prevăzută de Codul de Procedură Penală reprezintă norme ce reglementează un mijloc / instrument de sesizare a organelor de urmărire penală, astfel fiind încadrată în categoria normelor de procedură penală, și nu în categoria celor de drept substanțial. La aceeași concluzie se ajunge și dacă se ia în considerare *criteriul scopului normei*, care nu atribuie un drept sau o facultate, ci fiind vorba despre norme care reglementează *proceduri de sesizare a organelor de drept*.
81. Totodată, în cadrul calificării drept normă penală sau procesuală, nu poate fi ignorat *criteriul rezultatului sau efectelor* la care conduc normele contestate cu privire la răspunderea penală pe care o poate înlătura, reduce sau agrava. În măsura în care aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecății, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire la condițiile de incriminare, de tragere la răspundere

penală și de aplicare a pedepselor, aceasta va cădea, potrivit principiilor generale de drept, sub incidența legii penale. Cu toate acestea, dacă aparent potrivit criteriului rezultatului instituția autodenunțului poate fi calificată ca normă de drept substanțial, deoarece înlătură în unele cazuri răspunderea penală, **această ipoteză este una greșită pe simplul motiv că autodenunțul nu face parte din cauzele care înlătură răspunderea penală**, ci este o modalitate de sesizare a organului de urmărire penală și beneficiază doar de aplicarea circumstanței atenuante.

82. Normele contestate reprezintă în construcția materiei penale din Republica Moldova de fapt niște norme mixte, care din start și ca esență sunt norme general-procesuale, iar ulterior, în mod cazuistic pot deveni și materiale (în cazul normelor contestate chiar devin norme cazuale-speciale), ale cărei efecte de drept material nu se produc decât condiționat de îndeplinirea cerințelor procesuale.

Din punctul nostru de vedere, dimensiunea de drept substanțial a unor asemenea dispoziții este contestabilă, deoarece nu trebuie ignorată niciun moment condiționarea procesuală a acestora și, prin urmare, caracterul determinant al condițiilor procesuale asupra efectelor de drept material. Scindarea normei printr-o analiză unilaterală, ignorând intercondiționalitatea existentă, este un raționament carent prin premisa falsă de la care pornește și care nu poate duce, pentru acest motiv, decât la concluzii false. În consecință, analiza problemei de neconstituționalitate a acestei norme nu poate fi decât una întemeiată pe abordarea acesteia în ansamblul și originea normelor contestate, precum și a proporționalității acestora cu alte prevederi din legile penale.

83. În contextul celor expuse, Curtea Europeană a Drepturilor Omului în jurisprudența sa, la fel admite **posibilitatea modificării condițiilor normelor din materia penală**, în funcție de calificarea dată de legislația națională - **materială sau procesuală**.

84. Astfel, în *cauza Coeme și alții vs. Belgia* Curtea Europeană a menționat că: „*Dacă legea națională a unui stat consideră o regulă în materie de prescripție penală ca fiind mai degrabă de procedură decât de fond, este posibilă modificarea acelei reguli cu scopul de a prelungi termenul de prescripție în ceea ce privește infracțiunile pentru care nu s-a împlinit deja acest termen la momentul modificării*”.

85. Înalțul For de la Strasbourg a decis că nu s-a încălcat principiul neretroactivității legii penale, întrucât noua lege nu a modificat conținutul incriminării (condițiile pentru care fapta să fie considerată infracțiune și pedeapsa aplicabilă). Curtea a menționat expres că art.7 din Convenție nu interzice extinderea termenului de prescripție și aplicarea imediată a noi reglementări. Astfel, în numeroase rânduri (spre exemplu Cauza *Scoppola vs Italia* (nr. 2)), CEDO a statuat că, **normele privind neretroactivitatea legii penale** prevăzute de art.7 din Convenție **se aplică numai dispozițiilor care definesc infracțiunile și pedepsele pentru acestea**. În același timp, Curtea a considerat că este rezonabil ca instanțele naționale să aplice principiul *tempus regit actum* cu privire la legile de procedură.

86. În același sens este și **punctul de vedere formulat ca amicus curiae de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept** (*Comisia de la Veneția*), la solicitarea Curții Constituționale a Georgiei, cu privire la retroactivitatea regulilor în materie de prescripție,

adoptat de Comisie la cea de a 78-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 martie 2009), prin care aceasta evocă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a stabilit că, *dacă legea națională a unui stat consideră o regulă în materie de prescripție ca fiind mai degrabă de procedură decât de fond, este permisă modificarea acelei reguli cu scopul de a prelungi termenul de prescripție cu efect retroactiv în ceea ce privește infracțiunile pentru care nu se împlinesc termenul de prescripție la momentul modificării.*

87. În speță, se reține că instituția autodenunțului în Republica Moldova este inserată și reglementată în legea procesual-penală (lege procedurală) și reprezintă în realitate un instrument / o modalitate de sesizare a organului de urmărire penală, și nu o cauză / circumstanță de înlăturare totală a răspunderii penale.

88. Astfel, potrivit art.262 alin.(1) pct.3) din Codul de Procedură Penală stipulează că, *organul de urmărire penală poate fi sesizat despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea unei infracțiuni prevăzute de Codul penal prin ... autodenunț.*

89. Iar potrivit art.264 al legii procesual-penale din Republica Moldova:

„(1) Autodenunțarea este înștiințarea benevolă făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârșirea de către ea a unei infracțiuni în cazul în care organele de urmărire penală nu sînt la curent cu această faptă.

(2) Declarația de autodenunțare se face în scris sau oral. În cazul în care autodenunțarea se face oral, despre aceasta se întocmește un proces-verbal în condițiile art.263 alin.(5), cu înregistrarea audio sau video a declarației de autodenunțare.

(3) Persoanei care face declarație de autodenunțare, înainte de a o face, i se explică dreptul de a nu spune nimic și de a nu se autoincrimina, precum și că în caz de autocalomnie, care împiedică constatarea adevărului, ea nu va avea dreptul la repararea prejudiciului în condițiile legii, și despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal privind autodenunțarea sau în conținutul declarației de autodenunțare.

(4) Autodenunțarea, în cazul în care organele de urmărire penală sînt la curent cu această faptă, are importanță pentru stabilirea și identificarea făptuitorului infracțiunii și se ia în considerare, în condițiile legii, ca prezentare benevolă a făptuitorului.”

90. Pe cale de consecință, prevederile de lege criticate, fiind reglementate ca instituție și concept în legea procesuală, **sunt în esență norme de procedură penală**, acestea fiind de imediată aplicare. Respectiv, fiind vorba de norme de procedură penală, și nu de drept penal, nu poate fi admisă aplicarea legii penale mai favorabile, *prin instituirea excepțiilor de absolvire totală de răspundere penală în baza autodenunțului.*

91. Este recunoscut, de principiu, că impunerea prin lege a unor exigențe, cum ar fi instituirea unor termene sau condiții procesuale pentru valorificarea de către titular a dreptului său subiectiv, are o indiscutabilă justificare prin prisma finalității urmărite, constând în limitarea în timp a stării de incertitudine în derularea raporturilor juridice și în restrângerea posibilităților de exercitare abuzivă a respectivului drept. Prin intermediul lor se asigură ordinea de drept, indispensabilă pentru valorificarea drepturilor proprii, cu respectarea atât a intereselor generale, cât și a drepturilor și intereselor legitime ale celorlalți titulari, cărora statul este ținut, în egală măsură, să le acorde ocrotire.

92. Pe de altă parte, încălcarea principiului egalității și nediscriminării există atunci când se aplică un tratament diferențiat unor cazuri egale, fără să existe o motivare obiectivă și rezonabilă, sau dacă există o disproporție între mijloacele folosite și scopul urmărit. Așa fiind, potrivit normelor constituționale, Parlamentul are competența exclusivă de a reglementa prin lege organică infracțiunile, pedepsele și regimul executării acestora. În virtutea acestei prevederi constituționale, Legiuitorul este liber să aprecieze, pe lângă pericolul social în funcție de care urmează să stabilească natura juridică a faptei incriminate, și **condițiile răspunderii juridice pentru această faptă**. Reglementarea unui regim sancționator în funcție și de atitudinea de recunoaștere a vinovăției este expresia principiului egalității în fața legii, care impune ca la aceleași situații juridice să se aplice același regim, iar la situații juridice diferite tratamentul juridic să fie diferențiat.

93. Or, în speța noastră, doar autodenunțatorii în cazul infracțiunilor *grave* de corupție de *corupere activă, trafic de influență și dare de mită*, se bucură de absolvire totală de răspundere penală, pe când făptuitorii de alte infracțiuni nu mai puțin grave prevăzute de partea specială a Codului Penal, nu se bucură de liberare de răspundere penală, ci maxim de aplicarea circumstanței atenuante, potrivit art.76 alin(1) lit.f) din Codul Penal.

94. Acest lucru reiese clar din prevederile art.57 ale Codului Penal, după cum umrează:

„Articolul 57. **Liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă**

- (1) *Persoana care pentru prima oară a săvârșit o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală dacă ea, după săvârșirea infracțiunii, s-a autodenunțat de bună voie*, a contribuit activ la descoperirea acesteia, a compensat valoarea daunei materiale cauzate sau, în alt mod, a reparat prejudiciul pricinuit de infracțiune.
- (2) *Persoana care, în condițiile alin.(1), a săvârșit o infracțiune de altă categorie poate fi liberată de răspundere penală numai în cazurile prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a prezentului cod.*”

95. Altfel spus, din punctul nostru de vedere, **inclusiv și alin.(2) al art.57 din Codul Penal este lovit de neconstituționalitate**, deoarece *această excepție permite în mod inegal ca doar autodenunțatorii-infractori ai actelor de corupție* (corupere activă, trafic de influență și dare de mită, care sunt calificate ca infracțiuni grave) să poată fi absolviți total de răspundere penală, pe când alți făptuitori-autodenunțatori de alte infracțiuni grave (spre exemplu: corupere pasivă, luarea de mită, neglijență în serviciu, furt sau excrocherii în proporții mari etc.) să li se aplice doar circumstanța atenuantă.

96. Prin urmare, pe lângă faptul tratamentului inegal dintre corupătorul-autodenunțator și coruptul-denumțat, dispozițiile normelor contestate, inclusiv și alin.(2) al art.57 din Codul Penal, contravin **principiului egalității pentru toți infractorii de infracțiuni grave**, nefiind operante pentru toți făptașii aflați în aceeași situație juridică.

97. Prin urmare, nu simpla **autodenunțare** este determinantă pentru a se da eficiență unui proces echitabil desfășurat în limitele legalității și egalității, aceasta constituind doar o condiție procedurală, ci **stabilirea vinovăției**. În aceste condiții, se constată că, fără a le nega utilitatea, eventualele excepții instituite prin normele contestate sunt insuficiente

pentru a le putea caracteriza ca fiind norme clare, previzibile și conforme cu principiile de drept ocrotite de Legea fundamentală.

98. Dincolo de controversele doctrinare cu privire la natura juridică a instituției autodenunțului, ceea ce este cert și constituie un reper juridic important în analiza controlului de constituționalitate, este faptul că legislațiile statelor semnatare ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale trebuie să respecte prevederile din această Convenție, care reprezintă fundamentul protecției juridice sub aspectul proporționalității legii.

99. Astfel, indiferent de modul în care legislația națională sau doctrina califică instituția autodenunțului, aceasta, prin finalitatea ei, este aceeași în toate sistemele de drept europene, în sensul că, doar în cadrul unui anumit interval de timp și în cazul unui regret efectiv, statul poate aplica o reducere de pedeapsă pentru autodenunțul făcut, nicidecum să absolve totalmente de răspundere penală.

100. Finalmente, într-o societate democratică atribuția de bază a statului este protecția persoanei și a interesului public. Prin instituirea normelor procesual-penale, Statul urmărește scopul de a proteja persoana și societatea de infracțiuni, dar, în același timp, să protejeze persoana și societatea de abuzurile persoanelor învestite cu atribuții de cercetare a infracțiunilor, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

101. Respectiv, într-o atare situație cum este arătată mai sus, Statul trebuie să aleagă atent între principiul securității raporturilor juridice și echitatea juridică, ambele fiind componente fundamentale ale statului de drept. Astfel, fiind sarcina Statului (prin instituțiile sale) să decidă cărui principiu îi acordă prevalență, acesta, fără a interveni în mod arbitrar și ținând seama de valoarea și de interesul societății în tragerea la răspundere penală a tuturor celor care au comis infracțiuni grave de corupție (spre exemplu în dosarul „furtul miliardului”), **Statul urmează să opteze pentru aplicarea imediată a dispozițiilor din materia autodenunțului, mult mai severe, inclusiv pentru infracțiuni comise anterior, pentru care actualmente normele contestate oferă protecție și absolvire totală de răspundere penală.**

102. Pe cale de consecință, sperăm că în cazul declarării neconstituționale a normelor contestate privind autodenunțul, instituție care este reglementată în Codul de procedură penală, adică sunt norme-procesuale, se va aplica legea în vigoare la zi, **respectiv nimeni nu va putea beneficia de absolvire totală de răspundere în baza autodenunțului privind actele de corupție.**

103. Cu privire la efectele eventualei decizii pozitive ale Înaltei Curți, ne raliem la caracterul *erga omnes* și pentru viitor al deciziilor Curții Constituționale, însă aceasta înseamnă că, pe toată perioada de activitate a unui act normativ, acesta se bucură de prezumția de constituționalitate, astfel încât decizia nu se va aplica în privința cauzelor definitiv soluționate până la data publicării sale, aplicându-de, însă, în mod corespunzător, în cauzele aflate pe rolul instanțelor de judecată.

104. Cu titlu de exemplu servește și jurisprudența Curții Constituționale din România, care prin Decizia nr.265 din 06.05.2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.5 din Codul penal al României, a statuat:

„48. Având rolul de garant al drepturilor și libertăților cetățenești, Curtea Constituțională nu poate ignora și alte consecințe de sorginte constituțională, cum ar fi exigențele ce țin de lipsa discriminării infractorului, fie ea, în acest caz, pozitivă, care nu numai că justifică, dar impune aplicarea unui tratament identic. Aceasta presupune că suspectii / inculpații care au comis fapte sub imperiul legii vechi, dar care vor fi judecați sub imperiul legii noi trebuie să aibă, în funcție de legea mai favorabilă, o *situație juridică identică ori cu cei condamnați anterior potrivit legii vechi, ori cu cei ce vor săvârși infracțiuni potrivit legii noi, nefiind permisă o a treia formă de tratament sancționator ce combină dispoziții din ambele coduri*. Prin urmare, pentru a satisface cerințele constituționale ale art.16 alin.(1) potrivit cărora „*Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări*”, este interzisă alternarea instituțiilor de drept penal din cele două legi, deoarece, în caz contrar, în aplicarea legii penale mai favorabile s-ar crea o discriminare pozitivă cu consecința creării unui privilegiu pentru infractorul care este judecat în perioada de tranziție a legii.”

105. Într-o altă Decizie (nr.126 din 03.03.2016) Curtea Constituțională a României a stabilit că:

„24. În ceea ce privește efectele unei decizii de admitere a excepției de neconstituționalitate, Curtea a reținut că “decizia de constatare a neconstituționalității face parte din ordinea juridică normativă, prin efectul acesteia prevederea neconstituțională încetându-și aplicarea pentru viitor”. În aceste condiții, decizia de constatare a neconstituționalității se va aplica în privința raporturilor juridice ce urmează a se naște după publicarea sa în Monitorul Oficial – *facta futura*, însă, având în vedere faptul că excepția de neconstituționalitate este, de principiu, o chestiune prejudicială, o problemă juridică a cărei rezolvare trebuie să preceadă soluționarea litigiului cu care este conexasă, și un mijloc de apărare care nu pune în discuție fondul pretenției deduse judecății, Curtea reține că aceasta nu poate constitui doar un instrument de drept abstract, prin aplicarea deciziilor de constatare a neconstituționalității numai raporturilor juridice care urmează a se naște, deci unor situații viitoare ipotetice, întrucât și-ar pierde esențialmente caracterul concret.

Așadar, Curtea reține că aplicarea pentru viitor a deciziilor sale vizează atât situațiile juridice ce urmează a se naște – *facta futura*, cât și situațiile juridice *pendinte*, și, în mod excepțional, astfel cum vom arăta, acele situații care au devenit *facta praeterita*.

25. În aceste condiții, Curtea reține că o decizie de admitere a excepției de neconstituționalitate se aplică în cauzele aflate pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării acesteia - *cauze pendinte*, în care respectivele dispoziții sunt aplicabile - indiferent de invocarea excepției până la publicarea deciziei de admitere, întrucât ceea ce are relevanță în privința aplicării deciziei Curții este ca raportul juridic guvernat de dispozițiile legii declarate neconstituționale să nu fie definitiv consolidat. În acest mod, efectele deciziei de admitere a instanței de contencios constituțional se produc *erga omnes*.

În privința cauzelor care nu se află pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării deciziei de admitere a Curții, fiind vorba despre un raport juridic epuizat - *facta praeterita*, Curtea reține că partea nu mai poate solicita aplicarea deciziei de admitere, întrucât decizia de admitere a Curții nu poate constitui temei legal pentru o acțiune în justiție, în caz contrar consecința fiind extinderea efectelor deciziei Curții pentru trecut.

106. Nu în ultimul rând, considerăm că este necesar să subliniem câteva statuări al Curții Constituționale a Republicii Moldova relevante pentru prezenta speța din Hotărîrea nr.32 din 05.12.2017, după cum urmează:

„73. În analiza de constituționalitate, Curtea pornește de la premisa că *prevenirea ocupării funcțiilor publice de către persoane care prezintă o amenințare pentru interesele securității naționale și excluderea faptelor ce pot constitui o amenințare a intereselor securității naționale* are un rol important în asigurarea securității naționale a Republicii Moldova.

[...]

95. În acest sens, dispozițiile art.1 alin.(3) din Constituție consacră principiul statului de drept, ale cărui exigențe privesc *scopurile majore* ale activității statale, prefigurate în ceea ce este numit *domnia legii*, sintagmă ce implică **subordonarea statului față de drept**, asigurarea acelor mijloace care să permită dreptului să cenzureze opțiunile politice și, în acest cadru, să pondereze eventualele tendințe abuzive, discreționare ale structurilor etatice. Statul de drept asigură supremația Constituției, corelarea legilor și a tuturor actelor normative cu aceasta, existența regimului de separație a puterilor publice, care trebuie să acționeze în limitele legii, și anume în limitele unei legi ce exprimă voința generală. Statul de drept consacră o serie de garanții, inclusiv jurisdicționale, care asigură respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor prin autolimitarea statului, respectiv încadrarea autorităților publice în coordonatele dreptului.”

107. În această lumină și în concluzie, putem aprecia că, pentru asigurarea unui climat de ordine, guvernat de principiile unui stat de drept și democratic, absolvirea totală de pedeapsă a autodenunțătorului lovit deja de flagelul coruptibilității grave **contravine** principiului general recunoscut al Statului Republica Moldova și anume *principiul fundamental al statului de drept și lupta împotriva corupției sau a amenințărilor în adresa securității naționale*.

108. În această speță este mai mult decît relevantă și determinantă jurisprudența Curții Constituționale care a consfințit prin Hotărîrea nr.32 din 05.12.2017 că: „56. *Încrederea cetățenilor în corectitudinea persoanelor cu funcții publice și în instituții în general constituie fundamentul democratic al funcționării acestora*”, și respectiv „61. *Așadar, valorile Constituției Republicii Moldova consacrate în articolul 1 alin. (3) presupun, în mod implicit, și responsabilitatea celor care dețin funcții publice și care activează pentru realizarea interesului public*”.

109. Astfel, potrivit acestor raționamente fundamentate în jurisprudența constituțională, rezultă în mod logic și firesc că încrederea în unele instituții ale statului este **decisiv**

influențată de către reprezentanții acestora, respectiv pe cale de consecință, este inadmisibil într-un stat de drept ca autodenunțătorii în cadrul dosarelor rezonante de corupție grave, *prin absolvirea totală de răspundere penală*, să poată ocupa funcții publice sau de demnitate publică, or în corespundere cu principiul fundamental al statului de drept, persoanele aflate în funcții publice trebuie să demonstreze că îndeplinesc standarde înalte în materie de integritate.

VI. Expunerea cerințelor autorului sesizării

110. În condițiile elementelor de fapt și de drept nominalizate supra și având în vedere că normele contestate (i) sunt norme procesual-penale; (ii) sunt în contradicție și nu respectă recomandările GRECO; (iii) sunt norme discriminatorii; (iv) sunt norme ce încalcă principiul egalității și proporționalității atât în raport cu autodenunțătorul și cel denunțat, cât și în raport cu alte componente și subiecți de infracțiuni grave; (v) luând în calcul că absolvirea totală de răspundere penală a autodenunțătorului care a comis infracțiuni grave de corupție contravine art.(1) alin.(3) și art.16 din Legea Supremă, precum și (vi) luând în considerare faptul că la nivelul justiției constituționale a fost fundamentat dezideratul că *corupția subminează democrația iar lupta împotriva corupției este parte integrantă a asigurării respectării statului de drept*, **solicităm respectuos Înaltei Curți de Jurisdicție**

Constituțională:

- **exercitarea controlului constituționalității sintagmelor** „sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sînt la curent cu infracțiunea pe care a săvîrșit-o” din alin.(4) al art.325 – Coruperea activă, alin.(4) al art.326 – Traficul de influență, și alin.(4) al art.334 – Darea de mită, precum și, după caz, verificarea constituționalității alin.(2) al art.57 din Codul Penal al Republicii Moldova;
- **calificarea normelor contestate** ca fiind de drept procesual-penal sau de drept substanțial și dispunerea asupra modalității de aplicare a instituției autodenunțului prin prisma principiului (ne) retroactivității, în special în cauzele pendinte.

111. **Onorată Curte**, luând în calcul faptul că, atât noi – în calitate de subiecți cu drept de sesizare, cât și întreaga societate din Republica Moldova și cea internațională, urmărește foarte atent evoluția și corectitudinea acțiunilor organelor de drept în investigarea și condamnarea tuturor celor implicați în „furtul miliardului” (or, normele contestate pot avea tangență și cu calificarea procesuală a făptuitorilor din acest dosar), rugăm respectuos Înalta Curte să se expună în cel mai rezonabil termen posibil.

Cu cea mai înaltă considerație pentru Înalta Curte,

T. Deliu
M. Liobanu
Carp Dorian